

2017-2020 Giza eskubideen, Bizikidetzaren eta
Lankidetzaren Hezkuntza-programa Osagarria

Lehen proiektua
“Lekukotasunak eskoletan sartzen dira”

Adi-adian

Hezkuntza-modulua

Giza duintasunari, bizikidetzari eta
enpatiari buruzko ikaskuntzak,
biktimen testigantzak entzuteko
esperientziaren bidez

2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA
Giza Eskubide, Bizikidetz
eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusia

PRESIDENCIA
Secretaría General de Derechos Humanos,
Convivencia y Cooperación

Adi-adian

Hezkuntza- modulua

Giza duintasunari, bizikidetzari eta
enpatiari buruzko ikaskuntzak,
biktimen testigantzak entzuteko
esperientziaren

A

Aurkezpena

Euskal hezkuntza-sistemaren urteetakozkadana lola landu behar diren bakearen aldeko hezkuntza, indarkeriaren bidegabekeria, biktimekiko elkartasuna eta beren testigantzen balio pedagogikoa. 2005-2009 legegintzaldian, Bakearen eta Giza Eskubideen aldeko Hezkuntzako Euskal Planaren barruan, “Bakerako Urratsak” eta “Marka uzten diguten istorioak” unitate didaktikoak egin ziren, eta 2006-07 eta 2007-08 ikasturteetan esperientzia pilotuak mamitu ziren. Horietan, biktimen testigantzekin lan egin zen, Antzerki-Foruma tresnaren bidez.

2011n Biktima Hezitzaileak programa abian jarri zen modu esperimentalean. Programa horrek ETArekin eta beste erakunde batzuen (BVE, GAL...) indarkeriaren zenbait biktima aukeratu eta trebatu zituen DBHko 4. mailako eta Batxilergoko ikasgeletan beren esperientziaren berri eman zezaten, helburu hezigarri batez. Aurreko Legegintzaldian jarri genuen martxan Adi-Adian programa, Bakea eta Bizikidetzaren 2013-2017 Planaren harira, eta dagoeneko 10.000 ikasleek entzun dituzte biktimen esanak.

Legegintzaldi honetan, 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planak eta plan hau hezkuntzaren kontuetan garatzeko sortu den 2017-2020 Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Hezkuntza-programa osagarriak adierazi dute komeni dela Adi-adian proiektua berritzea eta bultzatzea, biktimek ikasleei ikasbidea eman diezaieten beren testigantzen bitartez.

Oraingoan, gure asmoa da oinarri horretan ondo bermatzea, eta testigantzak jendeari giza eskubideen kontua barneratzeko daukan indarra baliatzen jarraitzea, eta elkarrekin bizitzen irakasteko hezkuntzan etika ere sartzea. Aurreko legegintzaldian bezalaxe, proiektu hau, batez ere, DBHko laugarren mailako eta batxilergoko ikasleentzat prestatu dugu bereziki. Baina, legegintzaldi honetan, unibertsitateko ikasleei ere emango diegu aukera testigantza hauek entzuteko.

Ikastetxeek gero eta gehiago eskatzen dutenez biktimak gelara etortzeko beren bizipenak azaltzera, eta testigantza hau unibertsitateara ere zabalduko denez, Adi-adian proiektua eguneratzeko, biktimen aurrez aurreko testigantzak ez ezik, grabatutako testigantzak ere erabiliko ditugu oraingoan.

Adi-adian hezkuntza-moduluaren ebaluazioari dagokionez, ikusi dugu emaitza kuantitatibo onak izan dituela, eta, batez ere, esperientzia oso ontzat jo dutela bai irakasleek bai ikasle batzuek bai moduluan parte hartu duten biktimek ere, denek oso ebaluazio ona eman diote-eta. Hala, Eusko Jaurlaritzak eskerrak eman nahi dizkie proiektuan parte hartu duten biktimei; gorazarre zor zaie egindako ahaleginagatik, esku zabaltasunagatik eta hain lan ona egiteagatik.

Hori guztia fase berri baten abiapuntua da programa honen garapenean, hemendik aurrera izen hau izango duena: “Adi-adian Hezkuntza-modulua. Giza duintasunaren, bizikidetzaren eta enpatiaren inguruko ikaskuntzak, biktimen testigantzak entzutearen esperientziaren bidez”. Lehenengo urratsa da programa zertan datzan eta norantz bideratuko den zehatz-mehatz azaltzea. Horretarako, dokumentu hau hezkuntza-komunitatearekin partekatzen dugu.

1. Oinarriak

Hezkuntza-modulu honen oinarria hura ezartzeko arrazoen inguruan gogoe-ta egiteko aukera partekatzea da. Alde horretatik, oinarritzko bi arrazoi nagusi nabarmendu behar dira: bata hezkuntzarekin lotutakoa, eta bestea komunitatearekin.

1.1. Hezkuntzarekin lotutako arrazoa

Indarkeria, terrorismoa eta giza eskubideen urraketak ez dira, soilik, per-se gertatzen diren bidegabekeriak; hala dira funtsean pertsona jakin bazu-ei muturreko sufrimendua eragiten dietelako. Hezkuntza-balio oso gar-rantzitsua du lehen eskutik ezagutzeak edo entzuteak sufrimendu hori bizi eta gorrotoaren orde-z bizikidetza-diskurtso eraikitzaileak defendatzen di-tuztenen testigantza.

Testigantza horrek indarkeriaren errealitate-printzipioaren aurrean ko-katzen gaitu: eragiten duen giza sufrimendua. Testigantza horrek giza hezkuntzari, hezkuntza pertsonalari eta prosozialari errefortzu pedago-gikoa emateko aukera ematen du. Benetako esperientzia baten bidez, enpatiaren, bizikidetzaren, giza duintasunaren eta giza eskubideen alde hezteko eta bidegabekerien aurrean zentzu kritikoa garatzeko abagunea dute ikasleek.

1.2. Komunitatearekin lotutako arrazoa

Eskolak ikaskuntza-komunitate bat osatzen du bere ingurunearekin, bere auzoarekin, bere herriarekin, bere herrialdearekin, bere kontinentearekin eta bere planetarekin. Gure inguruan gertatzen dena hezkuntza-proze-suaren funtsezko aztergaia da. ETAren indarkeria amaitu delarik, garrantzi handiko zerbait –historikoa– gertatzen ari da gure herrian. Hainbat hamar-kadaren ostean, iragana modu kritikoa oroitze-ko eta bizikidetza normali-zatua eta baketsua eraikitze-ko garaia heldu zaigu.

Eskola bere gizartearen eta gizarte horren aurrerabiderako prozesua-ren parte da. Elkarlotze horretan, hauxe da babestu behar dugun printzipio gidaria: erdigunean ikaslea dago, eta lehentasuna hezkuntza-helburuari eman behar zaio, beste edozein kausaren aurrean. Oinarri hori finkatuta, hezkuntza-arloa gertu dago bere gizartearekin partekatze-ko indarkeria eta suminezko bizipen traumatiko bat gainditzeko beharrezkoa den ikaskun-tza-prozesu kolektiboa. Elkarrekin ikasten dugu, pertsona zein gizarte gisa hobetzeko.

2. Helburuak

Modulu honen azken xedea da norberaren hezkuntza-prozesua hobetzen eta sendotzen laguntzea, geure errealitatearen testuinguruan, gizarte eta mundu hobe baten alde eginez. Eginkizun orokor horretatik abiatuta, helburuak hauek dira:

- **Esperientzia.** Bizipen hezigarri bat sustatzea, terrorismoak eta indarkeriak eragiten duen benetako sufrimenduaren bidegabekeria ikusi eta sentitzeko aukera emango duena, ondoren horretatik ikasteko.
- **Enpatia.** Bidegabekeriak sufritzen eta jasaten dituzten pertsonetikiko enpatia sentitzeko gaitasuna garatzea ikasleengan.
- **Giza duintasuna.** Giza duintasuna goi-mailako balio gisa ulertzea, bizitzea eta horretaz jabetzea.
- **Giza eskubideak.** Giza eskubideen edukia ezagutzea eta ikastea horien sakoneko zentzua ulertzeko, bizitza pertsonal eta sozialari begira.
- **Bizikidetzatza.** Elkarrekin hobeto bizitzen ikastea errespetuan oinarrituta, eta ikaskuntza hori eguneroko bizitzara eramatea.

3

3. Erreferentzia-esparrua

Modulu hau ezin da ekimen isolatu gisa garatu, ezpada hezkuntzari buruzko ikuspegi integral baten parte gisa. Lau erreferentzia garrantzitsu dituen esparru baten barruan kokatzen da: gaitasunetan heztea, euskal hezkuntza-curriculumak, ikastetxeen aurretiko lana eta hezkuntza inklusiboa.

3.1. Gaitasunetan heztea

Gaitasunetan heztea euskal hezkuntza-curriculumak jaso duen Europako orientabide estrategikoa da, eta hezkuntza-prozesuetan txertatu nahi den jarduera orotan aintzat hartu beharko liratekeen hezkuntza-printzipioek eta -helburuek bat egiten duten eremua mugarrizten du. Hezkuntza-modulu honen helburuak eta garapena gaitasunen arabera hezkuntzari lotzen zaizkio esplizituki. Zehazki, gaitasun hauen esparruan sartzen da: izateko gaitasuna (autonomia eta ekimen pertsonalerako gaitasuna), elkarrekin bizi-zekoa (gizarte- eta herritar-gaitasunak) eta hitz egiteko eta sentimendu edo iritzi kritikoak adieraztekoa (adierazteko eta komunikatzeko gaitasunak).

3.2. Hezkuntza-curriculumak

Modulu honen garapena abenduaren 22ko 236/2015 Dekretuan, Oinarrizko Hezkuntzaren Curriculumak ezartzekoan, xedatutako helburuen, edukien eta ebaluazio-irizpideen esparruan kokatzen da ezinbestean. Biktimekiko elkartasun eremuan ondorengoa ezartzen du:

“(…) 5.2. (Helburuak): 6.- Egiturazko indarkeriak (guda, pobrezia, murturreko desberdintasuna…), indarkeria terroristak, genero-indarkeriak, berdinen arteko indarkeriak eta abarrek eraginda, giza eskubideak urratzen dituzten gertaerak identifikatzea eta aztertzea, eta ikustea zer egin daitekeen bakea, askatasuna, segurtasuna eta zuzentasuna ekartzeko, mundu justuago eta solidarioagoa sortzen laguntzeko.

5.2.3.2. (Ebaluazioa): 9.- Terrorismoa, bortizkeria eta giza eskubideen urraketa jasan behar izan duten biktimekiko errukia izatea, haiengana bildu eta hurko izaten asmatzeko.

Derrigorrezko bigarren hezkuntzako curriculumaren planteamendu espezifikoa, hona zer sartzen den DBHko 4. mailan, Balio Etikoen barruan landu beharrekoetan:

- Indarkeria terrorista eta giza eskubideen urraketa Euskadin.
- Terrorismoaren, indarkeriaren eta giza eskubideen urratzeen biktimen errealitatea eta datuak. Biktimei mina aitortzeko eta arintzeko legeak.
- ETAren terrorismoari buruz nahiz bestelako terrorismo, gerra, indarkeria edo giza eskubideen urraketa buruz memoria kritikoa eraikitzeko premia.

·Indarkeriari buruzko hausnarketa kritikoa, programa jakin batzuen bidez (Adi-adian, esaterako) edota dokumental, literatura eta Gogorra-n jasota dauden biktimen edo herritarren testigantzen bidez. (...)"

Esparru horrek definitzen du azkenean ikastetxeentzat aginduzkoa dena. Arau-erreferentzia hori aintzat hartzeak aukera ematen digu Hezkuntza-modulu hau bizikidetzarako hezkuntzako zeharkako proiektu batean txertatzeko. Proiektuak elkarrekin lotutako hainbat ildo lantzen ditu; horietako bat da terrorismoaren, indarkeriaren eta giza eskubideen urraketen biktimekiko elkartasuna.

Beste alde batetik, unibertsitatearen eremuan, Euskal Unibertsitate Sistemaren otsailaren 25eko 3/2004 Legeak erakusten du nondik jo. Zehazki, hauxe ezartzen du 3. artikuluan: "...unibertsitateek giza eskubideen errespetuaren gaineko hezkuntza eta demokraziaren eta justizia sozialaren baloreen gaineko hezkuntza sustatu behar dute. Ohiko irakaskuntzaren osagarri diren ekimenak indartu beharko dituzte, eta horiei laguntza eman, giza duintasunari eta herri eta kultura guztien arteko elkartasunari dagozkien balioak transmititzen dituzten heinean".

3.3. Ikastetxeen aurretiko lana eta autonomia

Ez gara hutsetik abiatzen. Ez da gutxi orain arte egin dena. Ikastetxe bakoitzak bere ibilbidea du egina bakearen, bizikidetzaren eta giza eskubideen aldeko hezkuntzan. Aurretiko lan hori Hezkuntza-modulu hau kokatu behar den esparruaren parte da. Ezagutza ez da homogenea, baizik eta askotarikoa, ikastetxe bakoitzaren errealitatearen arabera. Adi-adian Modulua ezin da proposamen berdintzaile gisa ulertu; aldiz, eskola bakoitzaren errealitatera egokitzen den tresna da, jada egindako zein egiteko dagoen ibilbidean eta lanean sakontzeko eta aurrera egiteko.

Eta testuinguru horretan, hain zuzen, ikastetxeen autonomiak garrantzi handia hartzen du. Lege-xedapenei eta ikastetxeen antolakuntza eta funtzionamenduari jarraiki, ikastetxeei dagokie, beren autonomia baliatuz, curriculumari buruzko dekretuak ezartzen dituen irizpideak nola zehaztuko dituzten erabakitzea. Urratsez urrats taxututako prozedura da, non ikastetxeko organo guztiek parte hartzen duten. Hezkuntza-modulu honen gauzatzeko praktikoa ulertzeko, arau-erreferentzia hori kontuan hartu behar da.

3.4. Eskola inklusiboa

Gaur egun euskal hezkuntza-sistema eta Europako hezkuntza-sistema gehienak zeharkatzen dituen kontzeptua da hezkuntza inklusiboa. Konpromiso bat dakar berekin: denei leku egitea, giza errealitate konplexua osatzen duten egoeren eta ahalmenen aniztasuna aintzat hartuta. Giza eskubideez eta horien urraketan biktimez hitz egiten dugunean, eskola inklusiboak esan nahi du sufritzen edo sufritu dutenei ere leku egitea.

Begiak, belarriak eta sentiberatasuna izatean datza, guregandik oso hurbil egon daitekeen “zu” pertsonal batengan indarkeriaren bidegabekeria eta sufrimendua ulertu eta aitortu ahal izateko. Une honetan, euskal gizartea ere oroimen- eta inklusio-prozesu hori aurrera eramaten ari da. Elkarrekin bizitzera deitzen gaituzten biktimen testigantza entzuteak balio hezigarri eta prosozial handia du. Inklusioaren etika ulertzeko, funtsezkoa da giza duintasunaren eta giza eskubideen zentzua konprenitzea.

Eskola inklusiboa ikuspegi horretatik eta bizipen horretatik ulertzen da. Giza duintasuna ez da kontzeptu teoriko huts bat; funtsean, barneratu behar den esperientzia bat da. Biktimen testigantzak Hezkuntza inklusiboen esparruan landu nahi duen hezkuntza-modulu batek giza duintasuna izan behar du abiapuntu eta oinarri. Hori da Adi-adian Hezkuntza-modulua-ren zimendua.

4. Orientabide pedagogikoko irizpideak

Hezkuntza-modulu honen proposamena, beraz, azpimarratu ditugun lau erreferentziak batzen dituen esparru orokorraren barruan kokatzen da. Oinari horren inguruan, Adi-adian Hezkuntza-modulua garatzeko orduan baliagarriak izan daitezkeen orientabide pedagogikoko zenbait irizpide azaltzen dira jarraian:

4.1. Konpromisoaren pedagogia

Hezkuntza-modulu honek iraganari, orainari eta etorkizunari buruzko diskurtso konprometitu bat du berme. Iraganaren lanketa biktinek jasandako bidegabekeriak kontziente izatean oinarritzen da. Orainak enpatiaren eta elkartasunaren esperientzia atzeman nahi du. Etorkizunaren jomuga da bizikidetzarako eta indarkeria prebenitzeko erreferentzia-esparru etiko bat, giza duintasunean eta giza eskubideen errespetuan oinarritua, modu erakitzailean sortzea.

4.2. Unibertsaltasunaren pedagogia

Adi-adian Hezkuntza-moduluak gizatasunaren eta unibertsaltasunaren pedagogia bat sustatzen du. Lantzen duen enpatiaren eta elkartasunaren kontzeptua biktima guztiengana eta giza eskubideen urraketa guztietara zabaltzen da. Pedagogia hori bateraezina da terrorismoa, indarkeria eta giza eskubideen urraketak legitimatu edo gutxiestearekin. Era berean, ezin du onartu inolako sektarismo, alderdikeria, salbuespen edo ahanzturarik, giza eskubideen eta biktimekiko elkartasunaren unibertsaltasuna apalsten duenik.

4.3. Bizikidetzaren pedagogia

Azken batean, ekimen honek hezkuntza-proiektuaren ardatz nagusietako bat indartzen du: bizikidetzarako hezkuntza. Horregatik, lan-proposamen honi modulu deritzo: atal bat delako, bakearekin, giza eskubideekin eta justiziarekin engaiatutako bizikidetzarako hezkuntzako proiektu orokor batean txertatu behar dena. Bizikidetzaren bidezko eta adostu baterako hezteak, hori da balio gorena. Hezkuntza-modulu honen iparra elkarrekin bizitzen ikastea da. Gako nagusi eta lehentasunezkoa bizikidetzaren da, eta bi ildotan mamitzen da: indarkeria prebenitzea eta bizikidetzaren adostea.

4.4. Enpatiaren pedagogia

Hezkuntza-modulu honek ezaugarri berezi bat du: sufrimenduari aurpegia jartzen dio. Ez da kontzeptu jakin batzuen abstrakzio teorikoaren atzean gordetzen. Esperientzia eta benetako bizipena jaso nahi ditu, sufrimendua jasan duen eta egoera horri aurre egin dion pertsona baten testigantza entzutearen bidez. Sufrimenduaren errealitatea lantzen du biktimismoaren arriskuan jausi gabe. Biktimekiko elkartasunaren eta enpatiaren esperientzia sustatzen du. Alde horretatik, ez da neutrala. Adi-adian du izena, entzuteko esperientzia arretatsua, sakona eta enpatikoa izatea lortu nahi duelako.

5

5. Lan-proposamena

Hainbat hamarkadaz, terrorismoak, indarkeriak eta giza eskubideen urraketek, egoera sozialki traumatiko bat ekartzeaz gain, batik bat sufrimendu bidegabea eta muturrekoa eragin diete milaka pertsonari; bidegabekeria horiek zuzen-zuzenean edo familiaren barruan bizi izan dituzte. Bizipen horren ondoren, gorrotoaren orde zuzeneko bizikidetzak aldeztu duten pertsona horietako batzuen gogoetak zuzenean entzun ahal izateak balio hezigarri eta pedagogiko handia du. Ikaskuntza, kasu horretan, inork zuzenean bizitakoa entzutearen esperientziak dakar, eta ez gai jakin bat irakasteak.

Adi-adian Moduluaren proposamena da, bere xumean, DBHko 4. mailako, Batxilergoko eta Unibertsitateko lehen urteko ikasleei pertsona horien zuzeneko testigantza gerturatzea. Hezkuntza-esperientzia hori gauzatzeko, batez ere ikus-entzuzko testigantza eta biktima baten zuzeneko eta aurrez aurreko testigantza bidez. Hiru fase ditu: prestaketa, testigantza eta ondorengo lana.

6. Baliabide erabilgarriak

Hezkuntza Sailak eta Giza Eskubide, Bizikidetzaren eta Garapenaren Idazkaritza Nagusiak ikastetxeei eta unibertsitateei dei egiten diete Hezkuntza-modulu hau gara dezaten, 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planaren garapenaren baitan. Garapen hori errazte aldera, baliabide hauek jarri dira haien eskura.

6.1. Informazioa eta dinamizazioa

Giza Eskubide, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusiak koordinazio-zerbitzua eskaintzen die ikastetxeei, hezkuntza-modulu horren nondik norakoak zehazteko, bai telefonoz (945-0166626 zenbakia) bai posta elektronikoz bidez (adi-adian@euskadi.eus). Hauxe egiten du espezifikoki:

- **Informazioa eman.** Adi-adian hezkuntza moduluari buruz aurretik jakin behar duten guztia azaltzen die ikastetxeei.

- **Dinamizatu.** Erakunde sozial bat jartzen du ikastetxeen esku, Adi-adian moduluen hiru faseak (prestatzea, testigantzak ematea eta ondorengo lana egitea) behar bezala lantzen laguntzeko.

6.2. Tresna didaktikoak

Hezkuntza-modulua aurrera eramateko, une honetan tresna didaktiko hauek daude eskuragarri:

- **Gida didaktikoa.** Esperientzia honetatik ahalik eta gehien ateratzeko, gida didaktiko erraza ere dakar modulu honek, biktimearen testigantza entzun aurretik, bitartean eta ondoren lana nola egin aukera batzuk emateko.

- **Ikus-entzunezko testigantza.** Adi-adian hezkuntza-moduluan parte hartzen duten biktimek grabatutako testigantzak ere badira ikastetxeentzako; kalitate bikaina dute bai teknikaren aldetik bai biktimek esandakoaren aldetik.

- **Aurrez aurreko testigantza.** Biktima batzuk prest daude ikastetxeetara joan eta beren bizipenen berri emateko, baina ahal dutenean, ikastetxeen eskariaren arabera. Horrek esan nahi du ezin dela erabat ziurtatu moduletan beti aurrez aurreko testigantza lantzeko aukera izango denik.

A